

Polska

SKARBY

ARCHITEKTURY

PERŁY KULTURY I SZTUKI

Polska

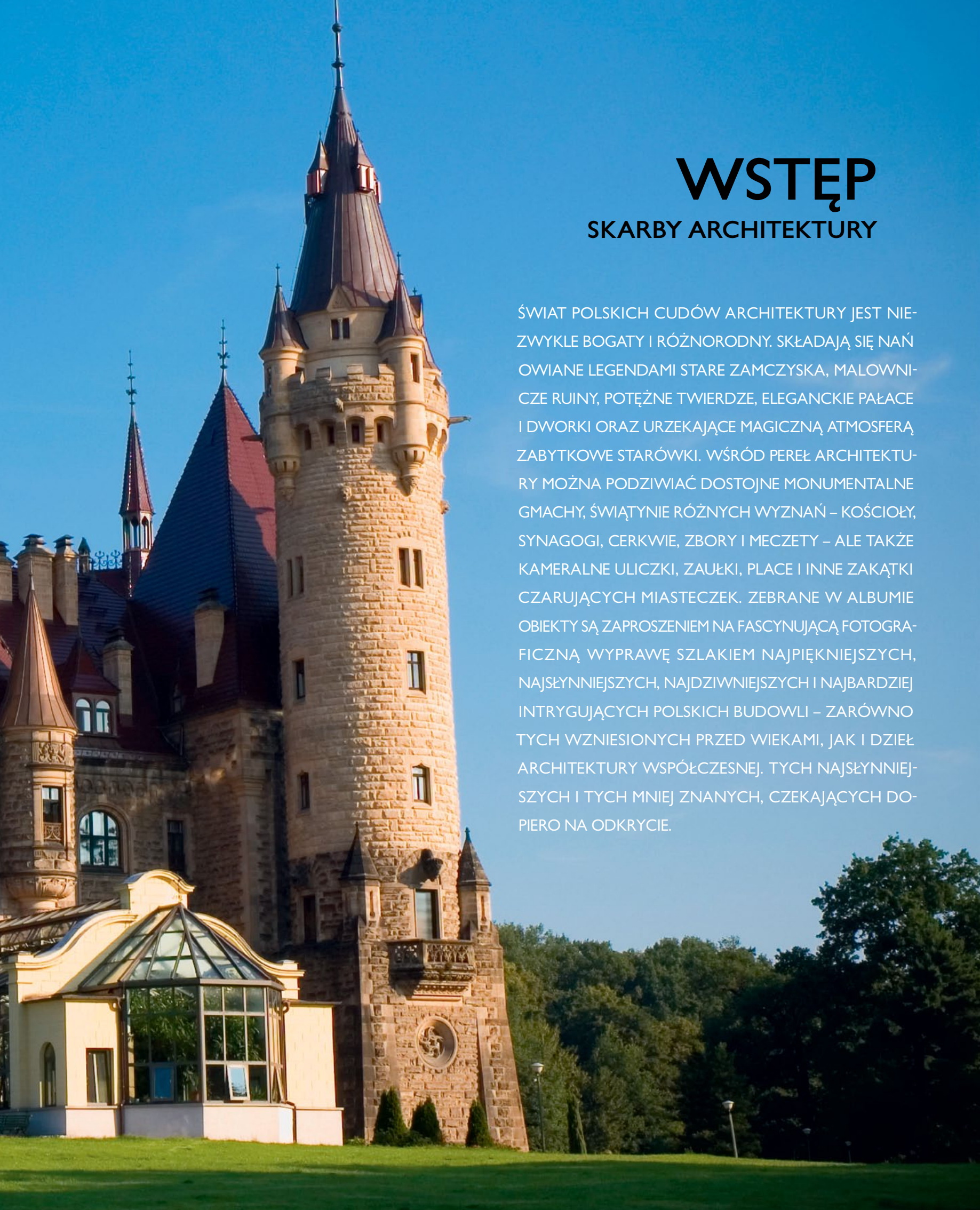
SKARBY

ARCHITEKTURY

Zamek w Mosznej

WSTĘP

SKARBY ARCHITEKTURY

ŚWIAT POLSKICH CUDÓW ARCHITEKTURY JEST NIEZWYKLE BOGATY I RÓŻNORODNY. SKŁADAJĄ SIĘ NAŃ OWIANE LEGENDAMI STARE ZAMCZYSKA, MAŁOWNICZE RUINY, POTĘŻNE TWIERDZE, ELEGANCKIE PAŁACE I DWORKI ORAZ URZEKAJĄCE MAGICZNĄ ATMOSFERĄ ZABYTKOWE STARÓWKI. WŚRÓD PERŁ ARCHITEKTURY MOŻNA PODZIWIAĆ DOSTOJNE MONUMENTALNE GMACHY, ŚWIĄTYNIE RÓŻNYCH WYZNAŃ – KOŚCIOŁY, SYNAGOGI, CERKWIE, ZBORY I MECZETY – ALE TAKŻE KAMERALNE ULICZKI, ZAUŁKI, PLACE I INNE ZAKĄTKI CZARUJĄCYCH MIASTECZEK. ZEBRANE W ALBUMIE OBIEKTY SĄ ZAPROSIENIEM NA FASCYNUJĄCĄ FOTOGRAFICZNĄ WYPRAWĘ SZLAKIEM NAJPIĘKNIEJSZYCH, NAJSŁYNNIEJSZYCH, NAJDZIWNIEJSZYCH I NAJBARDZIEJ INTRYGUJĄCYCH POLSKICH BUDOWLI – ZARÓWNO TYCH WZNIESIONYCH PRZED WIEKAMI, JAK I DZIĘK ARCHITEKTURY WSPÓŁCZESNEJ. TYCH NAJSŁYNNIEJSZYCH I TYCH MNIEJ ZNANYCH, CZEKAJĄCYCH DOPIERO NA ODKRYCIE.

Polska

SKARBY ARCHITEKTURY

Antonin. Pałac myśliwski	7
Arkadia. Ogród w stylu angielskim	8
Baranów Sandomierski. Zamek	11
Białystok. Pałac Branickich	12
BIELSKO-BIAŁA	15
Kamienica Pod Żabani	16
Rynek główny	19
Zamek Sułkowskich	21
Binarowa. Kościół św. Michała Archanioła	22
Biskupin. Rezerwat archeologiczny	24
Brzeg. Zamek	27
Bydgoszcz. Wyspa młyńska	28
Choczków. Zabudowa góralska	33
Cieszyn. Zabytkowy rynek i góra zamkowa	35
Częstochowa. Jasna Góra	36
Dębno Podhalańskie. Kościół św. Michała Archanioła	39
Dolina Pałaców i Ogrodów	40
Frombork. Katedra	43
GDĄSK	45
Bazylika Mariacka	47
Długi Targ	48
Długie Pobrzeże	51
Dwór Artusa	53
Ulica Mariacka	54
Żuraw	57
Gniezno. Katedra	58
Golub-Dobrzyń. Zamek	61
Gołuchów. Zamek	62
Góra Grabarka	65
Janowiec. Ruiny zamku	66
Kalwaria Zebrzydowska. Sanktuarium	69
Kanał Elbląski	70
Karpacz. Kościół Wang	73
Kazimierz Dolny. Kamienice	74
Kórnik. Zamek	79
Jawor i Świdnica. Kościoły Pokoju	80
Kostomłoty. Cerkiew św. Nikity Męczennika	83
KRAKÓW	85
Bazylika Mariacka	86
Collegium Maius	89
Kazimierz	91
Nowa Huta	92
Rynek Główny	95
Sukiennice	96
Wawel	99
Krynica-Zdrój	102
Krzeszów. Opactwo Cystersów	105
Książ. Zamek	106
Kwiatów. Cerkiew	109
Kwidzyn. Zamek	110

Lanckorona	113
Licheń Stary. Sanktuarium	115
Lubiąż. Opactwo Cystersów	116
Lublin. Stare miasto	119
Łańcut. Zamek	120
Łopuszna. Zabytki architektury drewnianej	122
ŁÓDŹ	125
Księży Młyn	126
Pałac Poznańskiego	129
Ulica Piotrkowska	130
Malbork. Zamek Krzyżacki	133
Kruszyniany i Bohoniki. Meczety	137
Moszna. Pałac	138
Niedzica. Zamek	141
Nowy Wiśnicz. Zamek	142
Ogrodzieniec. Zamek	144
Olsztyn. Zamek Kapituły Warmińskiej	147
Opinogóra. Pałacyk i park	148
Paczków	151
Pelplin. Katedra	153
Pieskowa Skała. Zamek	154
POZNAŃ	157
Stary Browar	159
Stary Ratusz	161
Stary Rynek	162
Promnice. Pałacyk myśliwski	165
Pszczyna. Pałac	166
Rogalin. Pałac	169
Sandomierz	170
Sierpc. Muzeum Wsi Mazowieckiej	173
Sopot. Ulica Bohaterów	
Monte Cassino i molo	174
Srebrna Góra. Twierdza	177
Stańczyki. Wiadukty	178
Sucha. Zamek Czocho	181
Święta Lipka. Sanktuarium	182
Toruń	185
Tychy. Browar	189
Tykocin. Wielka synagoga	191
Wambierzyce. Sanktuarium	192
WARSZAWA	195
Biblioteka Uniwersytetu Warszawskiego	196
Krakowskie Przedmieście	199
Łazienki Królewskie	201
Pałac Kultury i Nauki	203
Stare miasto	205
Pałac w Wilanowie	206
Zamek Królewski	208
Wieliczka. Kopalnia soli	211
Wigry. Klasztor	213
WROCŁAW	215
Aula Leopoldina	217
Hala Stulecia	219
Ostrów Tumski	220
Stary Ratusz	223
Rynek	224
Zakopane. Zabytki stylu zakopiańskiego	227
Zalipie	229
Zamość. Zespół miejski	230
Żelazowa Wola	235
Zyrardów. Osada przemysłowa	236
Żywiec. Stary i nowy zamek	238

ANTONIN

PAŁAC MYŚLIWSKI

Antonin, wieś na skraju Parku Krajobrazowego „Dolina Baryczy”, słynie z urokliwego pałacu myśliwskiego wzniesionego w latach 1821–1824 dla księcia Antoniego Radziwiłła. Polowania nie były jedyną pasją księcia, dał się on także poznać jako miłośnik i mecenas sztuki, a także muzyk – kompozytor i wiolonczelista. Przyjaźnił się z Nicolem Paganinim, Johanem Wolfgangiem Goethem i Ludwikiem van Beethovenem, a w jego progach gościł dwukrotnie Fryderyk Chopin (1827 i 1829 r.), co upamiętnia m.in. pomnik Mariana Owczarskiego. Młody kompozytor koncertował tu, a podobno także gorąco flirtował z jedną z córek Radziwiłła. O chwilach jego pobytu przypomina dziś stylowy salonik muzyczny.

Letnia rezydencja w Antoninie powstała według projektu Fryderyka Schinkla, cenionego architekta berlińskiego. Pałac, zbudowany na planie krzyża greckiego, wygląda elegancko i lekko – to zasługa modrzewiowych belek, którymi obłożono ceglana konstrukcję. Równie interesujące rozwiązanie zastosowano we wnętrzu. Główny korpus budowli zajmuje przepiękna centralna sala, którą obiegają dwie kondygnacje balkonów. Na środku stoi potężna kolumna dorycka, podtrzymująca strop, pełniąca jednocześnie funkcję kominka, ozdobiona efektownymi trofeami myśliwskimi.

W otoczeniu pałacu przetrwały zabudowania w stylu szwajcarsko-tyrolskim, a na wysepce stawu – marmurowy nagrobek córek Antoniego Radziwiłła.

Po wojnie pałac pełnił rozmaite funkcje, powoli popadał jednak w zaniechanie. Dziś działają w nim hotel oraz ośrodek pracy twórczej. Każdego roku odbywa się tu międzynarodowy festiwal „Chopin w barwach jesieni”.

POŁOŻENIE:

województwo wielkopolskie, gmina Przygodzice, 15 km od Ostrowa Wielkopolskiego.

ARKADIA

OGRÓD W STYLU ANGIELSKIM

Arkadia, której historia sięga 1778 roku, to jeden z najpiękniejszych i najlepiej zachowanych parków romantycznych w Polsce. Nastrojowe alejki, wijący się serpentyną staw i malownicze budowle rozsiane na ponad 14-hektarowym terenie czynią to miejsce idealnym terenem do romantycznych przechadzek, rozmyślań, kontemplowania sztuki i podziwiania natury. Taki też cel przyświecał założycielce parku, księżnej Helenie z Przeździeckich Radziwiłłowej, żonie właściciela pobliskiego Nieborowa. Nazwa Arkadia przywoływała mitologiczną sielską krainę szczęśliwości, swoisty raj na ziemi.

Projekt założenia, dzieło Szymona Bogumiła Zuga, powstawał przy znacznym udziale księżnej, która upiększała swój ogród do końca życia, czyli do 1821 roku, zatrudniając wybitnych artystów epoki. Jej główną inspiracją był modny wówczas park angielski, przypominający naturalny krajobraz z umiejętnie wkomponowanymi budowlami rustykalnymi, a także stylizowanymi na gotyckie i antyczne. Nie mogło w nim zabraknąć nastrojowych sztucznych ruin, tajemniczych

zakątków i ustronnych świątyń dumania.

Do najciekawszych budowli Arkadii zalicza się Świątynię Diany, wznosząca się nad stawem, Grotę Sybilli oraz Domek Gotycki z przyległą galerią, którą tworzą ostrołukowe arkady. Równie malowniczo prezentuje się Łuk Grecki, łączący się murkiem z Domem Murgrabiego, a także efektowny akwedukt (rekonstrukcja) nad kanałem doprowadzającym wodę do stawu.

Warto także wspomnieć o drewnianym domku, w którym częstym gościem była Maria Konopnicka – budynek należał do jej syna Jana.

POŁOŻENIE:

województwo łódzkie, gmina Nieborów, 6 km od Łowicza, nad rzeką Skierniewką.

BARANÓW SANDOMIERSKI

ZAMEK

Zamek w Baranowie Sandomierskim to jedna z najpiękniejszych siedzib magnackich w Polsce. W swych długich, sięgających średniowiecza dziejach (był wówczas rycerskim dworem obronnym) wiele razy zmieniał właścicieli, wygląd i charakter. Należał kolejno do rodzin Baranowskich, Leszczyńskich, Wiśniowieckich, Sanguszków, Lubomirskich, Małachowskich, Potockich i Krasickich, a ostatnim właścicielem był Feliks Dolański.

Ze względu na podobieństwa architektoniczne, zwłaszcza efektowny arkadowy dziedziniec, pałac często nazywa się „małym Wawelem”. Trzykondygnacyjna budowla w typie *pala-zzo in forteca* wznosi się na planie prostokąta. Jej naroża zdobią cztery okrągłe baszty, a środek frontowej ściany prostokątna wieża z bramą wejściową, przez którą wchodzi się na uroczy wewnętrzny dziedziniec otoczony z trzech stron dwukondygnacyjnymi krużgankami. Uwagę przyciągają fantazyjne maszkarony na cokołach wspierających arkady.

Obecny, późnorenesansowy kształt budowli to efekt przebudowy przeprowadzonej na przełomie XVI i XVII wieku przez Leszczyńskich, ówczesnych właścicieli. Prawdopodobnie projektantem był któryś z architektów z kręgu Santiogo Gucciego. Pod koniec XVII wieku między dwoma basztami przy skrzydle zachodnim powstała galeria obrazów, wsparta na otwartych arkadach parteru – dzieło znanego architekta Tylmana z Gameren, który zmodernizował także elewacje i zaprojektował dekoracje stiukowe, które można podziwiać w Galerii Tylmanowskiej.

Pałac otacza ogród w stylu francuskim, z tarasami, fontannami oraz starannie utrzymanymi ozdobnymi krzewami.

POŁOŻENIE:

miasto w województwie podkarpackim, nad Wisłą i jej prawym dopływem Babu-lówką, 15 km od Tarnobrzega.

BIAŁYSTOK

PAŁAC BRANICKICH

Pałac Branickich to jedna z najpiękniejszych i najlepiej zachowanych rezydencji magnackich czasów saskich. Nazywana Wersalem Podlasia budowla jest znakomitym przykładem późnego baroku w architekturze.

Białystok wraz z okolicznymi dobrami należał niegdyś do książąt litewskich. W 1661 roku Sejm Rzeczypospolitej przyznał białostockie dobra Stefanowi Czarnieckiemu za zasługi w wojnach ze Szwedami, ten

zaś przekazał Białystok wraz z zamkiem córce Aleksandrze, która poślubiła Jana Klemensa Branickiego. To właśnie on przekształcił niewielki zamek w pełną przepychu rezydencję, nazywaną często Wersalem Podlasia. Nad przebudową czuwał znany na ziemiach polskich architekt pochodzący z Utrechtu, Tylman z Gameren. Kolejna poważniejsza rozbudowa nastąpiła w XVIII wieku.

W czasach największej świetności rezydencja Branickich składała się z pałacu i przylegających do niego ogrodów (w stylu francuskim i angielskim), zwierzyńców oraz zespołu zabudowań: pomarańczarni, arsenału, stajni, wozowni, pawilonów ogrodowych i domu ogrodnika. Słynęła jako prężne ognisko kultury – była jednym z najświetniejszych dworów w ówczesnej Polsce, przyciągającym wiele znakomitości: poetów, malarzy i koronowane głowy. Często gościem bywał tu król Stanisław August Poniatowski.

Pałac miał własny teatr, dworską orkiestrę, a nawet zespół baletowy, a na gościnne występy zapraszano tu zagraniczne sławy.

Dziś rezydencja jest siedzibą władz Akademii Medycznej, ale turyści mogą zwiedzać ogród, hol i klatki schodowe, aulę i pozostałe pomieszczenia za zgodą gospodarzy obiektu.

POŁOŻENIE:

Białystok, na wschód od rynku.

Kościół św. Barbary

BIELSKO- -BIAŁA

Wśród polskich miast Bielsko-Biała, stolica Podbeskidzia, wyróżnia się wyjątkowo malowniczym położeniem. Otoczone jest przez pasma Beskidu Śląskiego, Żywieckiego i Małego. Na niektóre ze szczytów, w tym na wznoszącą się w granicach miasta Szyn-dzielnę, można dotrzeć kolejką linową, by ogarnąć wzrokiem atrakcyjną panoramę Bielska i okolic.

Do 1951 roku Bielsko i Biała były samodzielnymi miastami, a granica między nimi przebiegała na rzece Białej. Oba ośrodki słynęły z rozwijającego się prężnie włókiennictwa, o czym dziś przypominają liczne XIX-wieczne budowle pofabryczne.

Dumą Bielska-Białej jest zabytkowa zabudowa centrum, w której przetrwały prawdziwe perły secesyjnej architektury i wiele innych zabytków z okazałym zamkiem Sułkowskich na czele.

POŁOŻENIE:

województwo śląskie, miasto nad rzeką Białą, około 60 km na południe od Katowic.

KAMIENICA POD ŻABAMI

Bielsko-Biała może się pochwalić efektownymi budowlami reprezentującymi międzywojenną secesję. Wśród nich jest wiele kamienic nawiązujących do wiedeńskiej architektury – nieprzypadkowo miasto nazywano niegdyś małym Wiedniem. Najładniejsze z nich przetrwały przy ulicach 11 Listopada oraz 3 Maja.

Jeden z najpiękniejszych i najciekawszych przykładów secesji można podziwiać na placu Wojska Polskiego. Jest nim narożna kamienica Pod Żabami, powstała w 1903 roku według projektu bialskiego architekta Emanuela Rosta juniora. Pierwotnie działała tu winiarnia Rudolfa Nahowskiego.

Wysoka kamienica o fantazyjnej niejednolitej bryle wyróżnia się kolorową elewacją pełną architektonicznych detali i ozdób, takich jak wykusze nad wejściami, okazała pseudowieża, wykończenie imitujące mur pruski, efektowne okna i drzwi. Dom zawdzięcza nazwę kamiennym żabom, które rozsiadły się nad portalem ściany północnej, naprzeciwko kościoła ewangelickiego. Eleganckie, ubrane we fraki żaby najwyraźniej urządzi-

ły tam sobie przyjemną sjęstę: jedna gra na mandolinie, druga, wsparta na beczce wina, pali fajkę i delektuje się zawartością trzymanego w drugiej łapce kieliszka.

Warto dodać, że według historyków bielskie żaby nie są jedynie niewinną ozdobą elewacji (choć trzeba przyznać – uroczą). Są także symbolem nietolerancji religijnej skierowanej przeciwko ewangelikom, na których świątynię spoglądają.

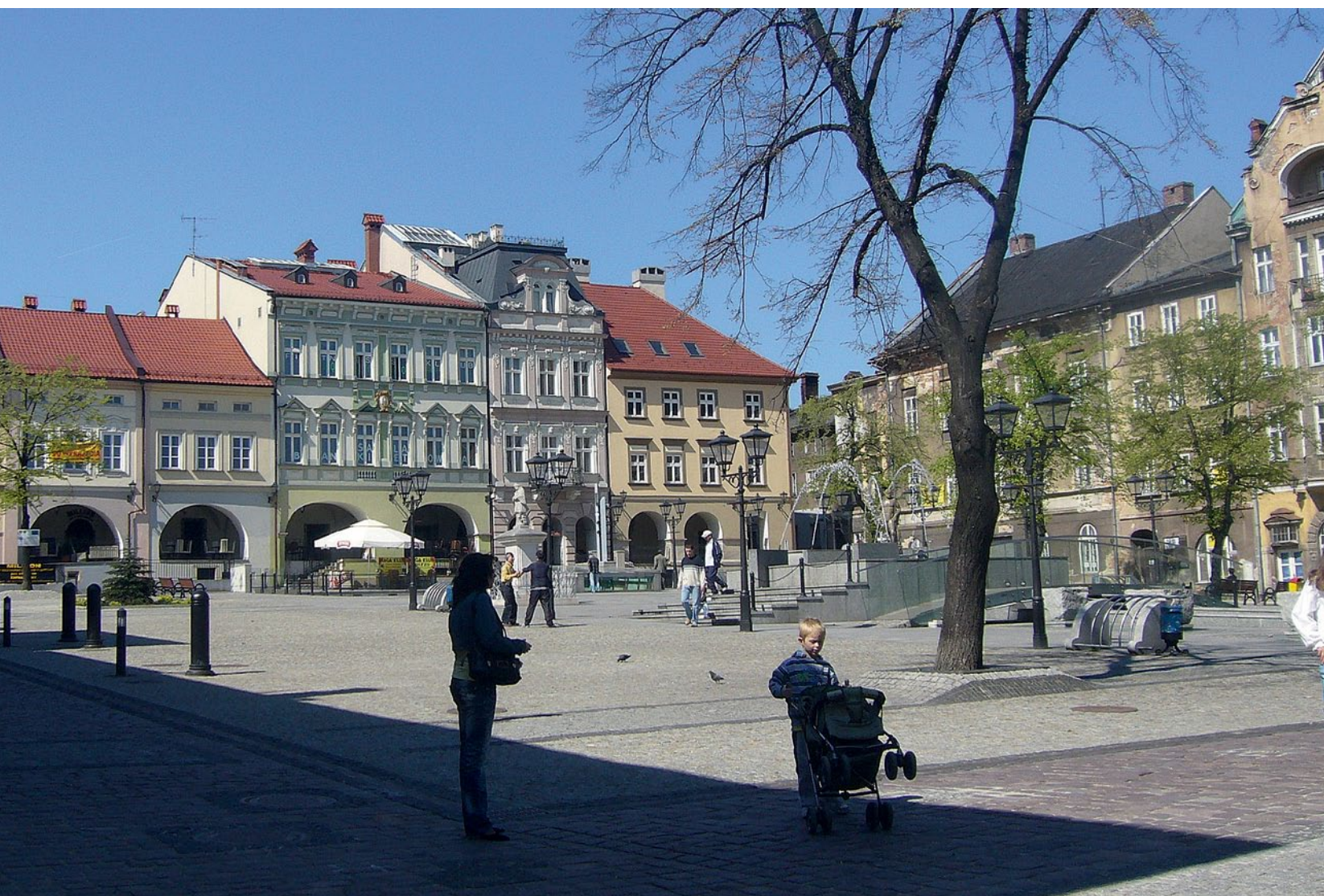
Nie zmienia to jednak faktu, że narożna kamienica Pod Żabami należy do najwznieśliwszych i najbardziej fotogenicznych obiektów miasta.

POŁOŻENIE:

Bielsko-Biała, plac Wojska Polskiego.

RYNEK GŁÓWNY

Bielski rynek główny to prostokątny lekko nachylony ku wschodowi plac, którego kształt nie zmienił się od czasów średniowiecznej lokacji miasta, czyli od XII wieku. Otaczające go kamienice pochodzą głównie z XVII–XVIII stulecia – mają status zabytków, a większość z nich reprezentuje styl barokowo-klasycystyczny. Na początku XIX stulecia wszystkie wyposażone były w podcienia, które w późniejszych latach zostały zamurowane – zachowały się tylko w pierzei zachodniej. W zabudowie wyróżnia się potężna czteropiętrowa kamienica pod nr. 11–12, wzniesiona przed stu laty. W narożnym budynku w tej samej pierzei, tuż obok uroczej, przenoszącej w czasy przedwojennej Bielska kawiarni Oskar, działa najstarsza bielska apteka Pod Jeleniem, założona w 1769 roku – warto do niej zajrzeć, by rzucić okiem na neorenesansowe wyposażenie.

Na środku rynku wznosi się pomnik Jana Nepomucena (replika), a także fontanna z rzeźbą rzymskiego boga mórz Neptuna. Wybiega z niej sztuczny kanał, nad którym przewieszono mostek. Na placu znajdują się też dwie ekspozycje archeologiczne – relikty dawnej zabudowy: fundamenty XVII-wiecznej wagi miejskiej oraz kamienna studnia.

Nie brakuje tu knajpek, pubów, niewielkich galerii i sklepów z antykami, a przy ul. Piwowskiej w urokliwym pomarańczowym budynku działa niewielki Browar Miejski.

Na uwagę zasługują także inne malownicze uliczki i zaułki w pobliżu rynku, m.in. krótka uliczka Podcienie oraz wąska Kościelna, u której wylotu wznosi się dumnie strzelista katedra św. Mikołaja.

POŁOŻENIE:

Bielsko-Biała, centrum.

ZAMEK SUŁKOWSKICH

Okazały zamek Sułkowskich w samym centrum Bielska-Białej jest najstarszą i największą zabytkową budowlą miasta. Jak głosi legenda, niegdyś na wzgórzu mieli bazę rozbójnicy, napadający podróżujących kupców. Ze zbójnikami miał się rozprawić książę opolski Kazimierz, a na miejscu ich ufortyfikowanej kryjówki wznieść zamek, u stóp którego zaczęło się rozwijać miasto.

Dominujący w panoramie starego miasta zabytek, którego współczesna nazwa pochodzi od nazwiska ostatnich właścicieli, reprezentuje typ zamku miejskiego, zintegrowanego z systemem fortyfikacji miejskich (w pobliżu przetrwały fragmenty murów). Przez stulecia pełnił funkcję przygranicznej warowni, strzegąc granic księstw cieszyńskiego i oświęcimskiego, później (od połowy XV wieku) granicy czesko-polskiej, a od 1526 roku austriacko-polskiej. Od końca XVI wieku jego obronna funkcja stopniowo malała – zamek przekształcał się stopniowo w okazałą rezydencję szlachecką.

Na przestrzeni dziejów bielski zamek był wielokrotnie przebudowywany. Jego najstarsze fragmenty są datowane na XIV wiek, a współczesny, eklektyczny wygląd jest efektem ostatniej wielkiej przebudowy przeprowadzonej w drugiej połowie XIX wieku.

Rezydencja obecnie jest siedzibą Muzeum w Bielsku-Białej z ciekawymi zbiorami, m.in. archeologicznymi, historycznymi i etnograficznymi. Działa w nim także galeria sztuki współczesnej oraz nastrojowy pub z przyjemnym tarasem.

Zamek zasługuje na uwagę także wieczorem – efektownie iluminowany prezentuje się wręcz baśniowo.

POŁOŻENIE:

Bielsko-Biała, centrum, ul. Wzgórze.

BINAROWA

KOŚCIÓŁ ŚW. MICHAŁA ARCHANIOŁA

Północna Małopolska oraz Podkarpacie słyną z kilkudziesięciu drewnianych świątyń wchodzących w skład znakomitego Szlaku Architektury Drewnianej. Gotycki kościół św. Michała Archanioła w Binarowej to jeden z najcenniejszych obiektów na tym szlaku oraz jeden z grupy sześciu wpisanych na Listę UNESCO, uznanych za unikatowy relikwiarz średniowiecznych tradycji budowlanych, jaką jest konstrukcja zrębowa. Pozostałe wznoszą się w miejscowościach Blizne, Dębno Podhalańskie, Haczów, Lipnica Dolna i Sękowa.

Świątynia w Binarowej, druga, jaka powstała w tym miejscu, została wzniesiona około 1500 roku. Jest to jednonawowa budowla gotycka wykonana w całości z drewna, obita gontem i podbita blachą. Jej dominującym elementem jest wieża o konstrukcji słupowej, wyróżniająca się pochyłymi, zwężającymi się ku górze ścianami.

Kościół był kilkakrotnie restaurowany (w XVII, XIX, XX wieku, także w ostatnich latach). Najbardziej chybioną okazała się renowacja przeprowadzona na początku XX stulecia, kiedy to kryjący dachy gont zastąpiono blachą miedzianą, a gont na ścianach odeskowaniem. Pod koniec minionego stulecia podjęto jednak prace zmierzające do przywrócenia oryginalnego wyglądu.

Wnętrze kryje wiele cennych zabytków sztuki sakralnej, m.in. piękną, zabytkową polichromię z XVI i XVII wieku, na której wyobrażono m.in. sceny z Nowego Testamentu oraz widoki dawnego Biecza. Na uwagę zasługują także barokowe ołtarze boczne oraz późnorenesansowy ołtarz główny z rzeźbą Matki Boskiej z Dzieciątkiem z XV wieku.

POŁOŻENIE:

Binarowa, wieś w województwie małopolskim, w powiecie gorlickim, 4 km od Biecza.

